

ग्रामीण स्वच्छता कार्यक्रमासाठी
मुख्य संसाधन संस्थांची (Key
Resource Center) निवड
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्र. निर्मल-१००९ /प्र. क्र.१२७/पापु-१६
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२, दिनांक:- ३० मे, २००९.

- वाचा: - १) केंद्रशासनाच्या ग्रामीण विकास मंत्रालयाचे पत्र क्र. डब्ल्यू-११०४२/३/२००२-सीआरएसपी दि.२०.६.२००३
- २) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाचे पत्र क्र.निर्मल-२००३/प्र. क्र.२४०/पापु१६ दिनांक १०.११.२००३
- ३) केंद्रशासनाच्या ग्रामीण विकास मंत्रालयाचे पत्र क्र. डब्ल्यू-११०४२/३/२००३-सीआरएसपी दि.३.११.२००३
- ४) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाचा शासन निर्णय क्र.निर्मल- १००४/प्र.क्र.३७४/पापु-१६ दिनांक १६ एप्रिल, २००४
- ५) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाचा दिनांक २८ फेब्रुवारी २००५ दि.३० जुलै २००५ व दि.२४ जानेवारी २००६ रोजीचे शासन निर्णय क्र. निर्मल-२००३ /प्र. क्र.२४०/पापु-१६.
- ६) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाचा शासन निर्णय क्र.निर्मल-१००६/प्र.क्र.३/पापु-१६ दि. १ जून, २००६.
- ७) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाचा शासन निर्णय क्र.निर्मल-१००६/प्र.क्र.१९१/पापु-१६ दिनांक २० नोव्हेंबर, २००६, दिनांक १२ डिसेंबर, २००६ व दिनांक १५ ऑक्टोबर २००७.
- ८) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाचे पत्र क्र. क्र.निर्मल-१००८/प्र.क्र.१७६/पापु-१६, दिनांक १८ ऑगस्ट, २००८.

प्रस्तावना:

निर्मल ग्राम पुरस्कार योजनेसाठी प्राप्त होणाऱ्या प्रस्तावांची शिफारस केंद्र शासनास करण्यापूर्वी सदर गावातील उघडयावरील प्रातर्विधी पूर्णपणे बंद झाला आहे, गाव व गाव परिसर पूर्णपणे हागंदारीमुक्त आहे, गावातील घनकचरा व्यवस्थापन, सांडपाणी व्यवस्थापन योग्य आहे, याची खात्री झाल्यानंतरच या गावांचा प्रस्ताव केंद्र शासनास पाठविण्यात येतो. यासाठी संदर्भाधीन अ.क्र. ७ येथील शासन निर्णयान्वये राज्यस्तरावर प्रस्ताव प्राप्त झालेल्या ग्रामपंचायतींची तपासणी करण्यासाठी मुख्य संसाधन संस्थांची निवड केलेली असून त्यांना राज्यातील जिल्हे नेमून दिलेले आहेत. त्यामध्ये थोडासा बदल करून संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियानांतर्गत राज्यस्तरावर प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक मिळविलेल्या ग्रामपंचायतींना सहाय्यकारी साधन संस्था (KRC) म्हणून काम करण्यास मान्यता देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. याबाबत पुढील प्रमाणे निर्णय घेण्यात आला आहे.

शासन निर्णय:

राज्यातील निर्मल ग्राम पुरस्कारासाठी प्रस्ताव प्राप्त ग्रामपंचायतींची संख्या सातत्याने वाढत असल्याने काही जिल्ह्यांना तपासणीसाठी नेमून दिलेल्या मुख्य संसाधन संस्थेस सदर जिल्ह्यातील हागंदारीमुक्त ग्रामपंचायतींची तपासणी विहित कालमर्यादेत पूर्ण करणे शक्य होत नसल्याचे आढळले. त्यामुळे हागंदारीमुक्त ग्रामपंचायतींची तपासणी करण्यासाठी प्रत्येक जिल्ह्यासाठी किमान दोन किंवा त्यापेक्षा जास्त मुख्य संसाधन संस्थांची नियुक्ती करण्यास शासन मान्यता देण्यात आली आहे. यामध्ये सुधारणा करून त्यात माता रत्नेश्वरी सेवाभावी शिक्षण संस्था, झरी, ता लोहा, जि. नांदेड या संस्थेचा समावेश करण्यात येत आहे. या संस्थेस नांदेड, परभणी व हिंगोली हे जिल्हे तपासणीसाठी नेमून देण्यात येत आहेत. राज्यात पाणी पुरवठा व स्वच्छता कार्यक्रम मागणी आधारीत व लोकसहभाग या तत्वावर राबविण्यात येत असल्याने मोठ्या प्रमाणात प्रशिक्षण, कार्यशाळा, पी.आर.ए., जनजागृती कार्यक्रम याचे आयोजन करावे. याची जबाबदारी मुख्य संसाधन संस्थांच्यावर देण्यात येत आहे.

२. तसेच संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियानांतर्गत राज्यस्तरावर प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक मिळविलेल्या ग्रामपंचायतींना मुख्य संसाधन संस्था (KRC) म्हणून काम करण्यास मान्यता देण्यात येत असून त्यांना त्यांच्या नावासमोर दर्शविलेल्या जिल्ह्यातील ग्रामपंचायतींची तपासणी व मार्गदर्शन करता येईल. या **ग्रामपंचायतींना मुख्य साधन संस्था म्हणून ओळखले जाईल.** यासाठी ग्रामपंचायतीने स्वच्छतेच्या क्षेत्रातील अनुभव असलेल्या ४-६ जणांची टिम तयार करून ग्रामपंचायतींची तपासणी व मार्गदर्शन करता येईल. ज्या जिल्ह्यातील ग्रामपंचायतींची तपासणी ही टिम करणार आहे त्या जिल्हा परिषदेने या टिमची तपासणी करण्याची कार्यक्षमता आहे किंवा कसे हे पाहून त्यांना सदर काम द्यावे. या कामासाठी ग्रामपंचायतीमधील उपलब्ध होणा-या कार्यकर्त्यांना, संवाद व क्षमता विकास कक्षाने प्रशिक्षण आयोजित करावे.

३. त्यामुळे यानुसार बदल करून मुख्य संसाधन संस्थांची सुधारीत यादी सोबत जोडली आहे. प्रत्येक मुख्य संसाधन संस्थेच्या/ग्रामपंचायतीच्या नावासमोर त्यांना तपासणीसाठी नेमून दिलेले जिल्हे दर्शविले आहेत. प्रत्येक मुख्य संसाधन संस्थानी/ग्रामपंचायतीने त्यांच्या नावासमोर दर्शविलेल्या जिल्ह्यातील जास्तीत जास्त हागंदारीमुक्त करण्यासाठी तसेच काही त्रुटी असल्यास त्या कशाप्रकारे दूर करता येतील याबाबत ग्रामपंचायतींना मार्गदर्शन करावे. जिल्हा परिषदेने संस्थेस दिलेल्या ग्रामपंचायतींची तपासणी विहित कालमर्यादेत पूर्ण करून त्याचा अहवाल जिल्हा परिषदेस सादर करावा. तसेच त्याच्या क्षमतेनुसार प्रशिक्षण, जनजागृतीची जबाबदारी मुख्य संसाधन केंद्रावर सोपवावी.

४. निर्मल ग्राम पुरस्कारासाठी ग्रामपंचायतीकडून प्राप्त झालेले प्रस्ताव मुख्य संसाधन संस्थांना जिल्हा परिषदेकडून पाठविण्यात येतील. अशाप्रकारे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ग्रामपंचायतींची संदर्भाधीन अ.क्र.५ येथील दि. २८ फेब्रुवारी २००५ रोजीच्या शासन निर्णयात नमूद केलेल्या पध्दतीनुसार तपासणी करावी.

५. प्रत्येक दिवशी एका तपासणी गटाने जास्तीत जास्त दोन ग्रामपंचायतींची तपासणी करावी. या तपासणीसाठीचा सर्व खर्च संबंधित संस्थेने करावयाचा असून या तपासणी व मार्गदर्शनासाठी प्रति ग्रामपंचायत रु.२०००/- (रु. दोन हजार फक्त) या दराने संबंधीत

संस्थेस/ग्रामपंचायतीस मानधन अदा करण्यात येईल. परंतु, यासाठी कोणताही अग्रीम देय असणार नाही. सदर तपासणी पूर्ण झाल्यावर तपासणीचा अहवाल जिल्हा परिषदेस प्राप्त झाल्यावर, तपासलेल्या एकूण ग्रामपंचायतींचे मानधन संबंधित जिल्हा परिषदेनेच, संपूर्ण स्वच्छता कार्यक्रमांतर्गत आय.इ.सी.साठी असलेल्या निधीतून संस्थेस/ग्रामपंचायतीस अदा करावे. तथापि जी ग्रामपंचायत हांगदारीमुक्त नसल्याचे आढळून येईल तिच्या तपासणीच्या मानधनाचा खर्च संबंधित ग्रामपंचायतीनेच, सोसावयाचा आहे. यास्तव, हांगदारीमुक्त झालेल्या ग्रामपंचायतीने जिल्हा परिषदेकडे तपासणीसाठी अर्ज करताना रु.२०००/- चा धनादेश सादर करावा. जिल्हा परिषदेने सदर धनादेश संपूर्ण स्वच्छता कार्यक्रमाच्या बँक खात्यात जमा करावा व जर संबंधित ग्रामपंचायत तपासणीत हांगदारीमुक्त झाल्याचे निष्पन्न झाले तर सदर निधी रु.२०००/- धनादेशाद्वारे संबंधित ग्रामपंचायतीस परत करावेत.

६. या व्यतिरिक्त, या संस्थांनी/ग्रामपंचायतींनी जिल्ह्यांतील स्वच्छता कार्यक्रमासाठी सहाय्यकारी स्वरूपाची भूमिका पार पाडावयाची आहे. जिल्हा परिषदेच्या सहकार्याने प्रशिक्षण, कार्यशाळा, तपासणी व मुल्यमापन इ. कामे करावीत. या दृष्टिने या संस्थाना व ग्रामपंचायतींना मुख्य साधन संस्था म्हणून ओळखले जाईल.

७. हा शासन निर्णय दि.१.६.२००९ पासून अंमलात येईल.

८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक २००९०५३०१४३११९००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

(सं. शा. कांबळे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) विभागीय आयुक्त, सर्व.
- २) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, सर्व.
- ३) प्रकल्प व्यवस्थापक, सुधारणा सहाय व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्ष, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, बेलापूर, नवी मुंबई.
- ४) राज्य समन्वयक, संवाद व क्षमता विकास कक्ष, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, बेलापूर.
- ५) उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, (पंचायत/स्वच्छता अभियान पाहणारे) जिल्हा परिषद, सर्व.
- ६) गट प्रमुख, जलस्वराज्य प्रकल्प, जिल्हा परिषद, सर्व.
- ७) संबंधित सर्व संस्थांचे प्रवर्तक.
- ८) सहाय्यकारी साधन संस्था म्हणून निवडलेल्या सोबतच्या यादीतील ग्रामपंचायतींचे सरपंच.
- ९) कक्ष अधिकारी, पापु-०७, पापु-१२ पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) निवड नस्ती का. क्र. १६, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

**ग्रामीण स्वच्छता कार्यक्रमांतर्गत निर्मल ग्राम पुरस्कार योजनेसाठी निवडलेल्या सहाय्यकारी साधन
संस्था व त्यांना नेमून दिलेले जिल्हे याचे विवरणपत्र**

अ.क्र.	संस्थेचे नाव	नेमून दिलेले जिल्हे
१	पंचायतराज प्रशिक्षण केंद्र, कोसबाड हिल.	ठाणे, रायगड
२	शांतीवन कुष्ठरोग निवारण केंद्र, नेरे, ता. पनवेल	ठाणे, रायगड
३	गोपुरी आश्रम, कणकवली, सिंधुदुर्ग	रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग
४	ग्रामसेवक प्रशिक्षण केंद्र, गारगोटी	रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग
५	निर्मल ग्राम निर्माण केंद्र, गंगापूर, गोवर्धन, नाशिक	नाशिक, नंदुरबार, धुळे
६	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, जळगाव (खिरोदा,ता.रावेर)	नाशिक, जळगाव
७	पर्यावरण विभाग जळगाव (उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ)	नाशिक, धुळे, नंदुरबार
८	श्री संत गजानन बहुउद्देशिय संस्था, जळगाव	जळगाव, अहमदनगर
९	आप्पा पटवर्धन तंत्रनिकेतन, देहु गाव, पुणे	पुणे, अहमदनगर
१०	जानकीदेवी बजाज फाँडेशन, पुणे	पुणे
११	ग्रामसेवक प्रशिक्षण केंद्र, पुणे	पुणे, अहमदनगर
१२	महाराष्ट्र गांधी स्मारक निधी, पुणे	पुणे, भंडारा, नागपूर
१३	शिवसदन रिन्युएबल रिसर्च इन्स्टीट्यूट, सांगली	सातारा, सांगली
१४	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, वर्ये, सातारा	सातारा, सांगली,
१५	ग्रामसेवक प्रशिक्षण केंद्र, कसबाबावडा, कोल्हापूर	कोल्हापूर, सांगली, सातारा
१६	राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर	कोल्हापूर, सांगली
१७	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, गौडगाव, बार्शी, जि. सोलापूर	सोलापूर
१८	महात्मा फुले समाजसेवा मंडळ, सोलापूर	सोलापूर, अहमदनगर.
१९	सॅक्रेड, औरंगाबाद	औरंगाबाद, परभणी
२०	ग्रामसेवक प्रशिक्षण केंद्र, जालना	जालना
२१	ज्ञानसंवर्धन शिक्षण प्रसारक मंडळ,धुप्पा(शंकरनगर) ता.बिलोली, जि. नांदेड	नांदेड, लातूर, हिंगोली
२२	ग्रामसेवक प्रशिक्षण केंद्र, परभणी	परभणी
२३	सेवा, औरंगाबाद	हिंगोली, बीड, जालना
२४	मानवलोक, अंबेजोगाई	बीड, नांदेड
२५	पर्यावरण विभाग, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ	नांदेड, उस्मानाबाद
२६	स्वयंशिक्षण प्रयोग, उस्मानाबाद	उस्मानाबाद, लातूर, बीड
२७	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, मुरुड, लातूर	लातूर
२८	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, खामगाव	बुलढाणा, अकोला
२९	संस्कार वाहिनी, अमरावती	अकोला, अमरावती
३०	मातृभूमी फाँडेशन, बुलढाणा	वाशिम, बुलढाणा
३१	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, शिवाजीनगर, अमरावती	अमरावती, यवतमाळ
३२	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, पुसद	यवतमाळ, वाशिम
३३	ग्रामोपयोगी विज्ञान केंद्र, वर्धा	वर्धा, गडचिरोली, भंडारा,
३४	पंचायतराज प्रशिक्षण केंद्र, हनुमाननगर, नागपूर	गोंदिया, नागपूर
३५	ग्रामसेवक प्रशिक्षण केंद्र, शिंदेवाडी, चंद्रपूर	चंद्रपूर, वर्धा
३६	पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, मुल, चंद्रपूर	गडचिरोली, चंद्रपूर
३७	माता रत्नेश्वरी सेवाभावी शिक्षण संस्था, झरी, ता लोहा, जि. नांदेड	नांदेड, परभणी, हिंगोली

**संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियान २०००-०१ ते २००६-०७ या कालवधीत राज्यस्तरावर
पुरस्कार प्राप्त ग्रामपंचायतींना सहाय्यकारी साधन संस्था म्हणून नेमून दिलेले जिल्हे.**

अ.क्र.	ग्रामपंचायतीचे नांव	नेमून दिलेला जिल्हा
३८	जालगांव, ता. दापोली, जि. रत्नागिरी	रत्नागिरी
३९	निढळ, ता. खटाव, जि. सातारा	सातारा
४०	राजवड, ता. पारोळा, जि. जळगाव	जळगाव
४१	तुंग, ता. मिरज, जि. सांगली	सांगली
४२	सिरसोली, ता. आष्टी, जि. वर्धा	वर्धा
४३	पळशी बु., ता. खामगांव, जि. बुलढाणा	बुलढाणा
४४	खुदावाडी, ता. तुळजापूर, जि. उस्मानाबाद	उस्मानाबाद
४५	अंकलखोप, ता. पलुस, जि. सांगली	सांगली
४६	फुलसरे, ता. नंदूरबार, जि. नंदूरबार	नंदूरबार
४७	तळवडे, ता. सावंतवाडी, जि. सिंधुदुर्ग	सिंधुदुर्ग
४८	राजगड, ता. मूल, जि. चंद्रपूर	चंद्रपूर
४९	धाटाव, ता. रोहा, जि. रायगड	रायगड
५०	लोधवडे, ता. माण, जि. सातारा	सातारा
५१	आडगांव, ता. चोपडा, जि. जळगांव	जळगांव
५२	कवठेपिरान, ता. मिरज, जि. सांगली	सांगली, सोलापूर
५३	वडगांव आमली, ता. पारनेर, जि. अहमदनगर	अहमदनगर
५४	किकवारी, ता. बागलाण, जि. नाशिक	नाशिक
५५	जैन्याळ, ता. कागल, जि. कोल्हापूर	कोल्हापूर
५६	चोरखमारा, ता. तिरोडा, जि. गोंदिया	गोंदिया
५७	धामनेर, ता. कोरेगांव, जि. सातारा	सातारा, पुणे
५८	वकाणा, ता. संग्रामपूर, जि. बुलढाणा	बुलढाणा
५९	महाळुंगे, ता. भिवंडी, जि. ठाणे	ठाणे
६०	भिलवडी स्टेशन, ता. पलुस, जि. सांगली	सांगली, सोलापूर
६१	शेळगांवगौरी, ता. नायगांव, जि. नांदेड	नांदेड
६२	बोरनदीवाडी, ता. तुळजापूर, जि. उस्मानाबाद	उस्मानाबाद
६३	नशिरपूर, ता. मोर्शी, जि. अमरावती	अमरावती
६४	आमगांव, ता. देवरी, जि. गोंदिया	गोंदिया
६५	आंबडोस, ता. मालवण, जि. सिंधुदुर्ग	सिंधुदुर्ग
६६	कांबळवाडी, ता. राधानगरी, जि. कोल्हापूर	कोल्हापूर
६७	शेंद्री बु., ता. दारव्हा, जि. यवतमाळ	यवतमाळ
६८	येसगांव, ता. कोपरगांव, जि. अहमदनगर	अहमदनगर
६९	रामाटोला, ता. आमगांव, जि. गोंदिया	गोंदिया, नागपूर
७०	चिमाची वाडी, ता. उदगीर, जि. लातूर	लातूर

अ.क्र.	निवडलेली ग्रामपंचायत	नेमून दिलेला जिल्हा
७१	हिवरेबाजार, ता. अहमदनगर, जि. अहमदनगर	अहमदनगर, धुळे
७२	कोरेगांव, ता. वाळवा, जि. सांगली	सांगली, बीड
७३	आसगांव, ता. सातारा, जि. सातारा	सातारा, पुणे
७४	चिचटोला, ता. सडकअर्जुनी, जि. गोंदिया	गोंदिया, भंडारा
७५	सायले, ता. संगमेश्वर, जि. रत्नागिरी	रत्नागिरी
७६	चाफ्याचापाडा, ता. सटाणा, जि. नाशिक	नाशिक